

ИНФИНИТИВНИЯТ ПОДЛОГ С НЕЯСНА РЕФЕРЕНЦИЯ В СЪВРЕМЕННИЯ ИТАЛИАНСКИ ЕЗИК ОТ ГЛЕДНА ТОЧКА НА ТЕКСТОЛИНГВИСТИЧНИЯ АНАЛИЗ¹

Мария Ладовинска

Резюме

Емпиричното изследване, представено в настоящата статия, си поставя за цел да хвърли светлина върху едно от най-неексплицитните и най-непрозрачни средства за анафорично подемане в съвременния италиански език, т. нар. „нулева анафора“ – явление, типично за случаите, в които поради инфинитивната си форма, глаголят е лишен от какъвто и да е белег за флективност, който да насочва към идентифицирането на подлога му. Изследването е проведено с методите на текстолингвистичния анализ върху примери, ексцерпирани от страниците на три романа на съвременни италиански автори.

Ключови думи: *инфинитив, подлог, референция, номинативна верига, контекст.*

Настоящата статия представя резултатите от емпирично изследване върху имплицитния подлог на инфинитива в съвременния италиански език, проведено с методите на текстолингвистичния анализ. Идеята за обекта на изследването се породи по време на опит да се извлекат от страниците на съвременни италиански прозаични текстове конструкции, образувани от управляващ глагол и инфинитив, в които подлогът на инфинитива не съвпада с този на управляващия глагол. Така бяха изолирани употреби на инфинитива, при които подлогът му има референт, различен от референта на предшестващия го управляващ глагол, като същевременно референцията на инфинитивния подлог не е съотносима с елемент с функция на до-

¹ Предишна версия на текста е публикувана под заглавие Ладовинска, М. (2018) “Il soggetto dell’infinito a referenza ambigua in italiano moderno dal punto di vista dell’analisi linguistico-testuale”. В: Спасова, М. (2018) Годишник на департамент „Романистика и германистика“ – Том 4. София: Издателство на НБУ, с. 48-75, ISBN 978-619-233-023-1 (ONLINE).

ИНФИНИТИВНИЯТ
ПОДЛОГ С НЕЯСНА
РЕФЕРЕНЦИЯ В
СЪВРЕМЕННИЯ
ИТАЛИАНСКИ ЕЗИК
ОТ ГЛЕДНА ТОЧКА НА
ТЕКСТОЛИНГВИСТИЧНИЯ
АНАЛИЗ

пълнение в главното изречение. Задължително условие в италианския език за употребата на инфинитив с различен подлог от подлога на главния глагол е глаголт в главното изречение да е придружен от пряко или дателно допълнение, представляващо логически подлог на инфинитива². В разглежданите случаи имплицитният подлог на инфинитива се оказва напълно понятен и лесен за идентифициране само при наличието на достатъчно обширен контекст, който надскача рамките на отделното изречение. Казано с други думи, инфинитивният подлог не може да се извлече с помощта на синтаксиса на изречението.

Примерите от корпуса са ексцерпирани от страниците на три романа на съвременни италиански автори, публикувани в периода 1994–2006 (вж. Ексцерпирани литературни източници). Всеки пример от корпуса съдържа изречението, в което е изолирана разглежданата употреба на инфинитива, плюс минимално необходимия контекст за идентифицирането на имплицитния му подлог. Всеки от примерите на италиански е придружен и от официално публикуван превод на български, от който е видно, че инфинитивът с подлог с неясна референция при превод на български неизменно е представен от спрегнат глагол. Тоест, на български проблемът с неясната референция на инфинитивния подлог не съществува, така както в българския език не съществува инфинитив. Така или иначе, превеждането на български език не носи познание и не дава представа за семантичните, синтактичните и текстовите аспекти на изследваното явление, което е и остава характерно само за италианския език.

Текстолингвистичният анализ се оказва особено подходящ за изследване на разглежданото явление поради комплексния си характер и гъвкавостта на интерпретация, която предполага. Чрез текстолингвистичен анализ на откъсите е направен преглед на използваните текстуиращи средства и механизми с оглед ролята им за идентифицирането на имплицитния подлог на инфинитива. Проследени са номинативната верига³, част от която е имплицитният подлог на инфинитива, както и кореферентният механизъм, кой-

² За условията, при които при различни подлози на главното и на подчиненото изречение, в подчиненото може да се употреби инфинитив, срв.: Сериани (1989: 552 и 581); Морети и Орвието (1980: 28-33, 40, 47, 50, 55, 74, 77, 88, 98); Раданова (2000: 224); Кирякова и Бояджиева (2003: 325, 328).

³ Българските лингвисти Добрева и Савова дефинират номинативната верига като „поредицата от последователни обозначения на един и същ обект в повърхнинната структура на текста.“ Добрева, Савова (2000: 187) и Добрева, Савова (1994: 163). Според италианския специалист по текстолингвистика Клаудия Кафи, номинативната верига представлява „съвкупността от всички подемащи елементи, които в даден текст препращат към един и същи антецедент – следователно дори и глаголни маркери за число и лице на сказуемото, и т.н.“ Кафи (2002: 95, мой превод).

Мария Ладовинска

⁴ По-нататъшните обозначения в текста на въведените вече обекти са наречени в статията с термина „номинация“ – „подемане на предходна номинация“, „следваща номинация“ (срв. Добрева, Савова 1994: 165 и 166; Добрева, Савова 2000: 185, 188, 191 и 223), а също и „проформа“ (срв. д-р Богранд, Дреслер, Стоянова-Йовчева 1995: 67). В италианската литература, посветена на лингвистиката на текста, е прието с термина „проформа“ да се наричат всички видове референциални средства, които могат да се отнасят до антецедента (срв. Берета 1990: 93-97).

⁵ Термините ‘силна’ и ‘слаба’ номинация се използват в настоящето изследване в смисъла, който влага в тях Моника Берета. С първия термин (силна номинация, на итал. *ripresa forte*) тя нарича именната форма, удареното лично местоимение и показателното местоимение (срв. Берета 1990: 94 и 97). С термина слаба номинация (на итал. *ripresa esile*) Берета назовава глаголното съгласуване (употребата на спрегнатата глаголна форма без явно изразен подлог), нулевата анафора (употребата на нелична глаголна форма без явно изразен подлог) и неудареното лично местоимение (срв. Берета 1990: 103).

то свързва имплицитния подлог с действителния му референт. Освен това изследването поставя на фокус синтактичната функция на членовете на номинативната верига⁴, засягаща имплицитния подлог на инфинитива и способства за подялбата на отделните номинации на силни и слаби⁵, както и за проследяването на ролята им като референциални средства. От една страна, анализът на всеки откъс следва две посоки – от имплицитния подлог на инфинитива към антецедента му и обратно⁶. От друга страна, приложен е модел за анализ на кохезивните фактори за персонална корелация (срв. Кини 1999: 264), който разкрива приемствеността на инфинитивния подлог като кохезивно средство и хвърля светлина върху избора на референциални средства за изразяването му в текста – изразяване посредством проформи клитики или празни проформи (CLIT, ZP, Z), лексикални (NPRO) или местоименни (PRO) форми за номинация (вж. Използвани съкращения).

За целите на анализа всеки откъс е сведен до отделни прости изречения с цел да се открие разстоянието от антецедента до която и да е следваща номинация, пресметнато в брой изречения (срв. Берета 1990: 97). Под „просто изречение“ (срв. Кини 1999: 275, където оригиналният термин е “*clausola*”) се има предвид всяка изреченска единица, която съдържа сказуемо, вкл. и съставно⁷ (или негова елипса) и неговите аргументи плюс пояснения за място, време и модалност. Същевременно, в края на всяко просто изречение, е указан синтактичният му статут (вж. Използвани съкращения). Цифрите 1° и 2° показват степента на зависимост на подчиненото изречение.

Звездичката, която се появява в откъсите MA(29), MA(40/41), FV(220) и ST(61) бележи оригиналната последователност на подчинените прости изречения, която с практическа цел се наложи да бъде леко променена на няколко пъти, за да се открие синтактичният статут на простите изречения. Простите изречения с разменени места са предшествани, в съответствие с оригиналната им последователност, от цифрите [1] и [2] в квадратни скоби, като край на първото и на-

ИНФИНИТИВНИЯТ
ПОДЛОГ С НЕЯСНА
РЕФЕРЕНЦИЯ В
СЪВРЕМЕННИЯ
ИТАЛИАНСКИ ЕЗИК
ОТ ГЛЕДНА ТОЧКА НА
ТЕКСТОЛИНГВИСТИЧНИЯ
АНАЛИЗ

чалото на второто просто изречение е отбелязано със звездичка.

С курсив са отбелязани кореферентните форми, отнасящи се до подлога на разглеждания инфинитив, представен на сив фон. Тези форми са анализирани и отбелязани в скоби със съкращения (вж. Използвани съкращения).

В края на всеки откъс е представена схемата на номинативната верига на инфинитива с неясна референция. Членовете на веригата са посочени с формите, с които се появяват в текста, разделени с тиренце. Елипсите са обозначени, както е прието, със знака Ø. Откъсите са обозначени с инициалите на автора (на латиница), следвани от номера на страницата в скоби (вж. Използвани съкращения).

Първите два откъса, съответно МА(29) и МА(40/41), са извлечени от романа “Mal di pietre” („Лек за камъни“) на Милена Агус.

МА(29)

Il Reduce (...) [2]*era un uomo bellissimo. (PR)
[1] nonostante avesse una gamba di legno
e la stampella* (SEC)
Nonna (NPRO) [2]* subito si mise allo scrittoio, (PR)
[1] dopo cena, appena Ø (Z) arrivata in camera* (SECI)
a Ø (Z) descriverlo nei particolari, (SECI)
così se non lo Ø (ZP) avesse visto più nell'albergo, (SEC2°)
non c'era pericolo (PR)
di Ø (Z) **dimenticarlo**. (SECI1°)

(„Ветерана (...) въпреки дървения крак и патеричката бил много красив мъж. След вечеря баба, веднага щом се прибрала в стаята си, седнала на писалището да го опише подробно, та ако случайно не го видела повече в хотела, нямало опасност да го забрави. Бил висок, мургав, с дълбок поглед и нежна кожа...“)⁸.

Имплицитният подлог на инфинитива “dimenticarlo” (да го забрави) препраща към квазиантецедент – елиптирания подлог на “avesse visto”. От своя

⁶ Двупосочният анализ е осъществен по моделите, предложени от К. Илиева (срв. Илиева 1995) и М. Берета (срв. Берета 1990).

⁷ Съставното глаголно сказуемо в италианския език (*predicato verbale complesso*) се състои от глагол в лична форма и глагол в инфинитив с общ подлог, който образуват синтактична единица.

⁸ Откъсите на български от романа “Mal di pietre” са цитирани според превода от италиански на Нели Раданова (Агус, М., 2008. Лек за камъни. София: Колибри).

Мария Ладовинска

страна той ни отвежда до неизразения подлог на инфинитива “descriverlo” който, тъй като се явява подчинено имплицитно изречение на главното експлицитно “si mise allo scrittoio (a)” = седна на писалището (да), се намира в директна анафорична връзка с antecedента “nonna” (баба) с функцията на подлог.

Номинативната верига има следната структура – първо споменаване с функцията на подлог, осъществено с именна форма (“nonna”); следващите подеменания са слаби (глаголно съгласуване, три нулеви анафори). Първото споменаване има ролята на подлог, а следващите запазват същата роля. Следователно става въпрос за случай на структурна хомогенност между antecedent и проформи.

Изречението, което съдържа antecedента е главно – “Nonna, dopo cena, (...) subito si mise allo scrittoio (...)”.

Номинативната верига има следния вид: *Nonna* – $\emptyset$ – $\emptyset$ – $\emptyset$.

МА(40/41)

[2]* <u>pur non intendendosi di politica,</u>	(SECI)
[1] <u>Anche l'idea di nonna,</u> *era	(PR)
che non è possibile	(SEC1°)
che <u>tutti i Tedeschi invasori dell'Italia</u> (NPRO)	
<u>fossero cattive persone.</u>	(SEC2°)
Suo marito, che invece di politica si intendeva (...)	(SEC)
diceva sempre	(PR)
che non c'era ragione strategica	(SEC1°)
per $\emptyset$ (Z) <u>aver mutilato</u> la città in quel modo,	(SECI2°)
eppure <u>tutti i piloti dei B17,</u> le fortezze volanti,	
(NPRO) <u>non potevano essere malvagi,</u> no?	(PR)
Ci saranno state anche fra loro (PRO)	
delle <u>brave persone</u> (NPRO).	(PR)

(„И баба, макар че не разбирала от политика, мислела, че не е възможно всички германци нашественици в Италия да са били лоши хора. (...) Мъжът ѝ, който разбирал от политика (...) казвал винаги, че не е имало стратегическа причина да се съсипе градът по

ИНФИНИТИВНИЯТ
ПОДЛОГ С НЕЯСНА
РЕФЕРЕНЦИЯ В
СЪВРЕМЕННИЯ
ИТАЛИАНСКИ ЕЗИК
ОТ ГЛЕДНА ТОЧКА НА
ТЕКСТОЛИНГВИСТИЧНИЯ
АНАЛИЗ

такъв начин, и все пак не е възможно всичките пилоти на В-17, летящите крепости, да са били лоши хора, нали? Сигурно и между тях е имало добри хора.“).

В този пример имплицитният подлог с неясна референция (подлогът на сложния инфинитив “aver mutilato” = да се съсипе) се намира в пряка анафорична връзка с антецедента – именна синтагма с функция на подлог – “tutti i Tedeschi invasori dell’Italia” (всички германци нашественици в Италия).

Единствено наличието на достатъчно и подходящ контекст около сложния инфинитив “aver mutilato” отвежда до подлога му – “i Tedeschi” (германците) или “i piloti” (пилотите). Без контекста около сложното изречение, част от което е сложният инфинитив, инфинитивният подлог изглежда безличен (“Suo marito, (...) diceva sempre che non c’era ragione strategica per aver mutilato la città in quel modo”). Примерът е интересен именно заради двусмислената интерпретация⁹.

Ако се поддържа становището, че подлогът на “aver mutilato” са „германците“, структурата на номинативната верига би имала следния вид: първо споменаване в ролята на подлог, осъществено с именна синтагма (“tutti i Tedeschi invasori dell’Italia” = всички германци нашественици в Италия), следващото споменаване е представено от нулева анафора. Следващите номинации представляват съвкупност от именни синтагми (синоними на антецедента) и едно ударено лично местоимение (“loro” = тях). С изключение на едно споменаване с функция на непряко допълнение (“fra loro” = сред тях), всички останали се явяват в ролята на подлог.

Изречението, което съдържа антецедента се оказва подчинено от втора степен.

От друга страна, синтагмите “i tedeschi” (германците) и “i piloti” (пилотите), като кандидати за ролята на подлог на сложния инфинитив, имат две интересни характеристики, които правят спорна тази им роля. Става въпрос за отрицанието и за тоталността – “non è possibile che tutti i Tedeschi invasori dell’Italia fosse-

⁹ В подкрепа на казаното във връзка с двусмислената интерпретация е констатацията, че „Темата се извлича винаги от страна на реципиент с реални субектни характеристики, с конкретни енциклопедически и тематични познания, с индивидуални вярвания, предубеждения, речеви навици и предпочитания, с определена социална позиция и т. н. Така че всеки реципиент на основата на субективно проведения анализ на текста стига до извода, че в основата на този текст стои „еди-каква си“ тема. В този смисъл той приписва на текста (своя, субективно изведена) тема. Впрочем и продуцентът също субективно е приписал някаква тема на своя текст, т. е. строил е текста с намерението да представи „еди-каква си“ тема в него. Няма обаче гаранция, че ако в един покъсен момент продуцентът стане реципиент на собствения си текст, непременно ще извлече от него точно тази тематична структура, която е имал предвид в процеса на създаването му.“ Добрева, Савава (2000: 144).

Мария Ладовинска

ro cattive persone” = не е възможно всички германци нашественици в Италия да са били лоши хора и “tutti i piloti dei B17... non potevano essere malvagi...” = не е възможно всичките пилоти на В-17 (...) да са били лоши хора. Дори и на пръв поглед “i tedeschi invasori” (германските нашественици), идентифицирани по-нататък с “i piloti dei B17” (пилотите на В-17), да са тези, които са „съсипали“ (aver mutilato) града, при по-внимателен прочит на откъса става ясно, че не всички немци, а още по-малко всички пилоти, са представени от автора като причинителите на съсипването. Подлогът става откриваем благодарение на извънтекстови познания, т.е благодарение на фоновите познания. Въпреки пропуските в информацията около подлога на сложния инфинитив, изглежда логично “i Tedeschi invasori dell’Italia” (германците нашественици в Италия) да са онези същите “piloti dei B17” (пилоти на В-17), които са бомбардирали италианската територия по време на Втората световна война, съсипвайки един измежду многото италиански градове, за който се говори в откъса.

Констатацията на Скюте за „ролята на *неуказаното* или на *белите полета*, които предполагат споделени фоновы знания“ Скюте (2008: 355) подкрепя предположението, че до подлога на инфинитива в този откъс е възможно да се достигне благодарение на извънтекстови елементи.

Номинативната верига на инфинитивния подлог се състои от следните елементи – *tutti i Tedeschi (=cattive persone)* – $\emptyset$ – *tutti i piloti dei B17* – *loro* – *brave persone*.

Откъсите, които следват, са част от романа “Un posto nel mondo” („Място под небето“) на Фабио Воло. **FV(28)**

Una sera avevamo appuntamento alle nove a casa mia, (PR)
ma alle dieci $\emptyset$ (ZP) non era ancora arrivato. (PR)

Lo (CLIT) chiamo (PR)

ma $\emptyset$ (ZP) non risponde. (PR)

Strano¹⁰ (PR)

¹⁰ Сказуемото е подразбрано.
(б.а.)

ИНФИНИТИВНИЯТ ПОДЛОГ С НЕЯСНА РЕФЕРЕНЦИЯ В СЪВРЕМЕННИЯ ИТАЛИАНСКИ ЕЗИК ОТ ГЛЕДНА ТОЧКА НА ТЕКСТОЛИНГВИСТИЧНИЯ АНАЛИЗ	che non mi <u>0 (ZP) abbia avvisato.</u>	(SEC)
	Fosse stata una serata qualsiasi	(SEC)
	non mi sarei preoccupato,	(PR)
	ma era mercoledì (...)	(PR)
	Il mercoledì se <u>0 (ZP) è in ritardo</u>	(SEC)
	me lo <u>0 (ZP) dice.</u> (...)	(PR)
	Lasciando stare il terremoto,	(SECI)
	quale sarà delle quattro possibilità	(PR)
	per <u>0 (Z) non venire?</u>	(SECI)
	<u>0 (ZP) Si sarà ubriacato?</u>	(PR)
	<u>0 (ZP) Sarà andato a far vedere un appartamento</u> a una cliente (...)?	(PR)

(„Една вечер имахме среща в девет часа в моя дом, но в десет и десет той още не се бе появил. Обаждам му се, но не отговаря. Странно, че не ме бе предупредил. Ако беше някоя обичайна вечер, нямаше да се безпокоя, но беше сряда (...). Ако имаше намерение да закъснява в сряда, винаги ме предупреждаваше. (...)

Като изключим земетресението, коя от четирите възможности ще е, за да не дойде? Напил се е? Отишъл е да покаже апартамент на някоя клиентка...?“¹¹.

Връзката между неизказания подлог на “non venire” и антецедента изпъква, ако съкратим откъса по следния начин: “Una sera avevamo appuntamento alle 9 a casa mia, ma alle 10 non era ancora arrivato (...) Lasciando stare il terremoto, quale sarà delle quattro possibilità per non venire?”. Антецедентът, изразен чрез глаголно съгласуване (“non era ancora arrivato”), е потвърден многократно предимно посредством други глаголни съгласувания, освен чрез клистиката “Io”.

Първото споменаване е осъществено с глаголно съгласуване (“non era ancora arrivato”). Всички следващи подемания са слаби – една клитика (“Io”), шест глаголни съгласувания и една нулева анафора. Освен клистиката, която има синтактичната функция на пряко допълнение, всички останали споменавания, включително и антецедентът, имат функцията на подлог.

¹¹ Откъсите на български от романа “Un posto nel mondo” са цитирани според превода от италиански на Румяна Сарайдарова (Воло, Ф., 2011. Кътче в света. София: Унис-корп).

Мария Ладовинска

Изречението, което съдържа antecedента е главно, а номинативната верига има следния вид – $\emptyset - I_o - \emptyset - \emptyset - \emptyset - \emptyset - \emptyset - \emptyset$.

FV(34)

Per questo motivo per *me* (PRO) “cambiamento”
era una brutta parola. (PR)
Significava stare male. (PR)
Ed è stato molto difficile (PR)
 $\emptyset$ (Z) liberarsi da questa paura (SEC11°)
che *mi* (CLIT) ha paralizzato per molti anni. (SEC2°)

(„Поради всичко това за мен „промяна“ беше грозна дума. Означаваше да си зле. И бе много трудно да се освободя от този страх, който ме парализираше дълги години.“).

В този пример antecedентът на неизразения подлог на инфинитива “*liberarsi*” се оказва изразен чрез лично ударено местоимение във функция на непряко допълнение – “*per me*”. По-нататък бива представен от друго лично местоимение, този път неударено – “*mi*”, във функция на пряко допълнение.

Първото споменаване е осъществено от непряко допълнение – “*per me*”. Това лично местоимение представлява единственият белег в този откъс, който предшества инфинитива “*liberarsi*” и дава нужната информация за подразбрения подлог. Между другото, безличната форма на възвратния инфинитив “*liberarsi*” въвежда в заблуда адресата. Единствено авторът е в състояние да обясни на нас, читателите, защо е употребил “*liberarsi*” вместо “*liberarmi*”. Второто споменаване е осъществено чрез нулева анафора с функция на подлог. А третото споменаване представлява неударено лично местоимение в ролята на пряко допълнение.

Изречението, което съдържа antecedента е главно. Номинативната верига на инфинитивния подлог се състои от следните елементи – *me - \emptyset - mi*.

ИНФИНИТИВНИЯТ
ПОДЛОГ С НЕЯСНА
РЕФЕРЕНЦИЯ В
СЪВРЕМЕННИЯ
ИТАЛИАНСКИ ЕЗИК
ОТ ГЛЕДНА ТОЧКА НА
ТЕКСТОЛИНГВИСТИЧНИЯ
АНАЛИЗ

FV(60)

Adesso <u>0 (ZP) sto</u> con Sophie.	(PR)
<u>0 (ZP) L'ho conosciuta</u> a Boa Vista,	(PR)
<i>mi</i> (CLIT) è piaciuta subito.	(PR)
Cercava qualcuno	(PR)
che l'aiutasse	(SEC1°)
a trasformare una vecchia casa in una <i>posada</i> .	(SEC12°)
<u>0 (ZP) Ho iniziato</u> a lavorare con lei	(PR)
e di lì a poco ci siamo innamorati.	(PR)
Le <u>0 (ZP) ho chiesto</u>	(PR)
di <u>0 (Z) diventare</u> <i>socio</i> (NPRO), però.	(SEC1)
Dopo un po' ha accettato.	(PR)
Non al 50 per cento, perché non <i>me</i> (CLIT)	⇒ (PR)
lo posso permettere:	
solo una piccola quota per il <i>mio</i> (POSS) lavoro.	

Così ora *eccomi* (CLIT) qua a 0 (Z) fare
la *mia* (POSS) parte. (...) (PR)

(„ – Сега съм със Софи. Запознахме се в Боа Виста, веднага ми хареса. Търсеше някой да ѝ помогне да превърне една стара къща във вила. Започнах да работя за нея и скоро се влюбихме. Поисках обаче да ѝ стана съдружник. След известно време прие. Не с петдесет процента, защото не мога да си го позволя, само малка част, плюс работата ми. И така, ето ме тук да изпълня моята част.“).

В номинативната верига, която предшества “diventare”, имплицитният подлог на инфинитива бива потвърден четири пъти от глаголни съгласувания (“sto”, “l’ho conosciuta”, “ho iniziato”, “ho chiesto”) и от присъствието на неударено лично местоимение (“mi”) във функцията на дателно допълнение. Подлогът на “diventare” става очевиден недвусмислено само като се вземат предвид следващите споменавания – “socio”, “non me lo posso permettere”, “il mio lavoro”, “*eccomi* qua”, “la mia parte”. Всъщност, самото присъствие на

Мария Ладовинска

“socio” в мъжки род би трябвало да насочи адресата към подлога на инфинитива. Със синтактичната си функция на сказуемно определение, съществителното “socio” представлява повторение на подлога на “diventare”. В такъв случай именно този, който пита, тоест разказвачът, иска да стане съдружник на Софи. Ако съществителното “socio” бъде интерпретирано от читателя по-скоро като съществително от общ род, в такъв случай граматическият му мъжки род няма да се окаже достатъчно убедителен индикатор.

Откъсът съдържа първо споменаване под формата на глаголно съгласуване (“sto con Sophie”), което е следвано от още други три такива споменавания, от една нулева анафора и от една клитика с функция на дателно допълнение (“mi” на “mi è piaciuta”). Споменаванията, които предшестват инфинитива “diventare”, не хвърлят светлина върху неизказания подлог. Следващите споменавания са тези, които изясняват двусмислието (дали съм поискал да стана неин съдружник или съм поискал тя да стане мой съдружник) – една именна форма (“socio”), две притежателни форми (“mio”, “mia”), две клитики (“me” на “non me lo posso permettere” с функция на дателно допълнение и “-mi” на “essomi” с функция на пряко допълнение) и една нулева анафора. С изключение на клитиките и на притежателните форми, които са част от именни синтагми с функция съответно на непряко и на пряко допълнение, всички останали споменавания имат синтактичната функция на подлог.

Антецедентът се намира в главно изречение. Номинативната верига на инфинитивния подлог се състои от – $\emptyset$ – $\emptyset$ – *mi* – $\emptyset$ – $\emptyset$ – $\emptyset$ – *socio* – *me* – *il mio* – *mi* – $\emptyset$ – *la mia*.

FV(67)

Una volta Michele mi ha raccontato
(PR)

Che una sera *tu* (PRO) gli hai fatto un discorso (SEC)

e che dopo un po' $\emptyset$ (ZP) hai cambiato totalmente vita (SEC)

e $\emptyset$ (ZP) te ne sei andato, (SEC)

ИНФИНИТИВНИЯТ ПОДЛОГ С НЕЯСНА РЕФЕРЕНЦИЯ В СЪВРЕМЕННИЯ ИТАЛИАНСКИ ЕЗИК ОТ ГЛЕДНА ТОЧКА НА ТЕКСТОЛИНГВИСТИЧНИЯ АНАЛИЗ	<i>Ø</i> (ZP) hai iniziato a viaggiare.	(SEC)
	Michele parla un sacco di <i>te</i> (PRO).	(PR)
	Com'è stato	(PR)
	<i>Ø</i> (Z) cam biare così radicalmente la propria vita,	(SECI)
	<i>Ø</i> (Z) trov are la forza	(SECI)
	<i>Ø</i> (Z) di farlo?	(SECI)

(„ – Веднъж Микеле ми разказа, че една вечер си му държал някаква реч и малко след това си променил напълно живота си и си си отишъл, започнал си да пътуваш. Микеле страшно много говори за теб. Как стана така, че намери сили да промениш радикално живота си? Не мисля, че е било лесно, нали? Не знаеш колко пъти и на мен ми е минавало през ума.“).

Неизказаният подлог на “cambiare” и “trovare” се оказва представен чрез личното местоимение подлог “tu” в ролята на антецедент. То бива подето по-нататък от друго лично местоимение, този път неударено, и с функция на непряко допълнение – “di te”. Между двете лични местоимения (антецедент и квазиантецедент), имплицитният подлог на “cambiare” и “trovare” е споменат цели три пъти посредством глаголни съгласувания.

Първото споменаване е изразено чрез лично местоимение с функция на подлог (“tu”). Измежду следващите споменавания шест са слаби (три глаголни съгласувания и три нулеви анафори), а само едно е силно – личното ударено местоимение с функция на непряко допълнение “di te”. Номинативната верига на инфинитивния подлог има следния вид – *tu* – $\emptyset$ – $\emptyset$ – $\emptyset$ – *te* – $\emptyset$ – $\emptyset$ – $\emptyset$.

FV(89)

Nel pomeriggio, appena finito di lavorare,	(SECI)
Sono passato a prendere <i>Federico</i> (NPRO)	(PR)
perché dovevo accompagnarlo (CLIT) a Livorno	(SEC1°)
per <i>Ø</i> (Z) sped ire il container con tutte le cose della <i>posada</i> .	(SECI2°)
Il camion con la merce era già arrivato.	(PR)

Мария Ладовинска

La moto del padre era perfetta per i tragitti
 a breve raggio, città e provincia, (PR)
 ma non per andare fino a Livorno. (PR)
 Avrei potuto prestargli (CLIT) la mia auto, (PR)
 ma mi sembrava una buona occasione (PR)
 per fare un bel viaggio insieme,
 come ai vecchi tempi, (SECI)
 visto che qualche giorno dopo sarebbe
 ripartito anche *lui* (PRO). (SEC)

(„Следобед, щом свърших работа, минах да взема Федерико, защото трябваше да го закарам до Ливорно, за да изпрати контейнера с всички принадлежности за posada. Камионът със стоката беше пристигнал. Моторът на бащата бе идеален за близките преходи, но не и за да се иде до Ливорно. Можех да му заема колата си, но ми се струваше добра възможност да направим хубаво пътешествие заедно, както в старото време, още повече че след няколко дни той щеше да си замине.“).

В този откъс неизказаният подлог на “spedire” е свързан със собственото име “Federico”, което има ролята на antecedent. Връзката между antecedenta и имплицитния подлог с неясна референция е подсилена от квазиантецедента “-lo” (“accompagnarlo”), местоименна клитика с функция на пряко допълнение.

Антецедентът на инфинитивния подлог е въведен посредством именна форма – “Federico”, която има функцията на пряко допълнение. Подет е веднага след това от местоименна клитика с функция отново на пряко допълнение (“-lo” di “accompagnarlo”). Третото споменаване е представено от нулева анафора, този път с функция на подлог. Четвъртото споменаване се състои от местоименна клитика с функция на дателно допълнение (“-gli” на “prestargli”). Последното пето споменаване представлява лично местоимение с функция на подлог (“lui”).

Антецедентът се намира в главно изречение.

ИНФИНИТИВНИЯТ
ПОДЛОГ С НЕЯСНА
РЕФЕРЕНЦИЯ В
СЪВРЕМЕННИЯ
ИТАЛИАНСКИ ЕЗИК
ОТ ГЛЕДНА ТОЧКА НА
ТЕКСТОЛИНГВИСТИЧНИЯ
АНАЛИЗ

Друга възможна гледна точка, която затвърждава ‘Federico’ в ролята на подлог на “spedire”, е казаното от М.-Е. Конте, че „предикацията е тази, която дава на адресата инструкцията да установи (или съответно да не установява) кореферентна връзка между даден antecedent и някое следващо споменаване...“ Конте (1988: 25). Казано по-точно, в конкретния случай именно значението на глагола “prestare”, придружен от личното местоимение “gli”, превръща местоименната клитика “lo” в antecedent на подлога на “spedire”. От семантична гледна точка глаголят ‘prestare’ означава да предложиш или да дадеш на някого нещо не за да го използвате заедно, а за да го използва той сам за известен период от време. В подкрепа на това твърдение идва прегледът в различни тълковни речници на дефинициите на преходния глагол “prestare” в смисъла, който ни е нужен.

В такъв случай е редно откъсът да се разтълкува по следния начин – главният герой е имал намерение да обслужи на Федерико с колата си (тоест да го остави да замине за Ливорно сам и да „изпрати контейнера с всички принадлежности за *posada*“ пак сам), но става ясно, че не постъпва така, за да могат и двамата да се възползват от възможността да направят „хубаво пътешествие заедно“, като се качат на „камиона със стоката“, който вече бил пристигнал.

Съкращаването на контекста в рамките на сложното изречение, което съдържа инфинитива “spedire” (първите четири реда) предоставя и друго възможно тълкуване на подлога на “spedire”, а именно ‘ние’, тоест ‘аз и Федерико’. Това е и подлогът на инфинитива “fare”, който се намира по-нататък в откъса. При отсъствие на еднозначни и ясни насочващи елементи, които да отведат до подлога на “spedire”, доста убедително обяснение на подобно двусмислие би могла да предложи теорията за менталните пространства на Фоконие: „Важна част от това, което езиковата форма прави е да ни подтиква да създаваме ментални пространства, елементи и връзки помежду им. Формата предоставя ключови насоки за менталните процеси, в които е нужно да се ангажираме, но е също така много

Мария Ладовинска

неясна, което обяснява многообразието от сценарии, на които може с успех да отговаря.“ Фоконие (1998: 252, мой превод).

Номинативната верига на инфинитивния подлог има следния вид – *Federico – lo – Ø – gli – lui*.

Последният откъс е извлечен от книгата “*Va’ dove ti porta il cuore*” („Върви накъдето те води сърцето“) на Сузана Тамаро.

ST(61)

Soltanto negli ultimi anni, [2]*il pensiero di tua madre *mi* (CLIT) è tornato in mente, (PR)

[1]quando tu hai cominciato ad allontanarti, a cercare la tua strada,* (SEC)

ha preso a ossessionarmi (CLIT). (PR)

Il rimorso più grande è quello (PR)

di *Ø* (Z) non avere mai avuto il coraggio (SECI1°)

di *Ø* (Z) contrastarla (SECI2°)

di *Ø* (Z) non averle mai detto: (SECI1°)

“Hai torto marcio, (PR)

stai commettendo una sciocchezza”. (PR)

(„Едва през последните години, когато ти започна да се отдалечаваш от мен, да търсиш своя път, мисълта за майка ти се върна, дори ме завладя изцяло. Най-голямото ми угризение е, че нито веднъж не се осмелих да ѝ се противопоставя, че нито веднъж не ѝ казах: „Вървиш по грешен път, готвиш се да извършиш лудост.“)¹².

Имплицитният подлог на инфинитивите, свързани в последователни подчинени изречения, се намира в пряка анафорична връзка с двете клитики “*mi*” – първата с функция на дателно допълнение (“*mi*” = *a me*), а втората с функция на пряко допълнение (“*mi*” = *me*).

Този пример е особено любопитен заради антецедента в ролята на дателно допълнение (*mi* = *a me*). Той е следван от второ споменаване в ролята на пряко допълнение (*mi* = *me*), както и от три нулеви анафори на мястото на подразбрения подлог.

¹² Откъсът от романа “*Va’ dove ti porta il cuore*” е цитиран на български според превода от италиански на Бояна Петрова (Тамаро, С., 2011. Върви накъдето те води сърцето. София: Рива).

ИНФИНИТИВНИЯТ
ПОДЛОГ С НЕЯСНА
РЕФЕРЕНЦИЯ В
СЪВРЕМЕННИЯ
ИТАЛИАНСКИ ЕЗИК
ОТ ГЛЕДНА ТОЧКА НА
ТЕКСТОЛИНГВИСТИЧНИЯ
АНАЛИЗ

Номинативната верига на подлога на инфинитива изглежда така – $mi - mi - \emptyset - \emptyset - \emptyset$.

Анализът на откъсите, поделени на отделни прости изречения, води до следните изводи:

- Подялбата на изреченията на главни (PR) и подчинени (SEC или SECI) показва почти изравнени сили – от всичко 82 изречения, главни са 45 (тоест малко над 50%).
- Подчинените експлицитни и имплицитни изречения имат почти еднакво присъствие (18 подчинени експлицитни срещу 19 подчинени имплицитни изречения).

От анализа на схемите на номинативните вериги на откъсите се стига до следните заключения:

- От общо 52 номинации, 30 са елипсите (отбелязани в схемите на номинативните вериги със знака $\emptyset$, а в табл. 1 със сиглите Z и ZP) или почти 60%, от всички номинации. Броят на номинациите и синтактичният им статут също са посочени в следващата таблица.
- Всичко това налага извода, че във функция на проформа, или като член на номинативната верига на подлога на инфинитива с неясна референция, преобладава елипсата.
- Констатацията на Добрева и Савова¹³ във връзка с редуването на различните видове подемане на предходна номинация, идва в подкрепа на предположението, че текстовата граматичност на откъсите, които съдържат инфинитив с подлог с неясна референция, е осигурена въпреки значителното присъствие на явлението елипса.

Нека се опитаме да обобщим данните в таблица, която илюстрира контекстовите условия, при които функционира инфинитивният подлог с неясна референция в примерите от корпуса. Данните показват синтактичните функции, които имат и референциалните средства, чрез които биват изразени членовете на номинативната му верига, както и честотата им на

¹³ Срв. Добрева, Савова 2000, стр. 191: „Различните видове подемане на предходна номинация при изграждането на цялата номинативна верига се редуват в определени съотношения, регулирани от необходимостта да се осигури текстовата граматичност...”

Мария Ладовинска

употреба във всеки отделен откъс и във всички откъси взети заедно.

Бр. номинации, отнасящи се до подлога на инфинитива	Използвани референциални средства						Синтактична функция			
	NPRO	PRO	CLIT	ZP	Z	POSS	Sogg.	Ogg.	OInd.	
MA(29)	5	1	-	-	1	3	-	5	-	-
MA(40-41)	5	3	1	-	-	1	-	4	-	1
FV(28)	9	-	-	1	7	1	-	8	1	-
FV(34)	3	-	1	1	-	1	-	1	1	1
FV(60)	12	1	-	3	4	2	2	7	2	3
FV(67)	8	-	2	-	3	3	-	7	-	1
FV(89)	5	1	1	2	-	1	-	2	2	1
ST(61)	5	-	-	2	-	3	-	3	1	1
	52	6	5	9	15	15	2	37	7	8

Табл. 1. Основни кореферентни форми, отнасящи се до имплицитния подлог на инфинитива и синтактичната им функция

Що се отнася до кохезията, съпоставка на резултатите показва, че по отношение на референциалните средства, преобладават слабите номинации, тоест елипсите на подлога (15 глаголни съгласувания – ZP и 15 нулеви анафори – Z), следвани от местоименните неударени форми (общо 9 – CLIT). Значително по-малко са силните номинации, тоест именните форми (6 – NPRO), местоименните ударени форми (5 – PRO) и притежателните форми (2 – POSS).

Инфинитивният подлог с неясна референция участва в номинативни вериги, в които останалите кореферентни форми са предимно подразбрани (имплицитни), а не явно изразени (експлицитни). В номинативната верига най-често му е отредена ролята на подлог (37 номинации), като не са пренебрегнати и други синтактични функции, макар и представени по-скромно – пряко допълнение (7 номинации) и непряко допълнение (8 номинации).

ИНФИНИТИВНИЯТ
ПОДЛОГ С НЕЯСНА
РЕФЕРЕНЦИЯ В
СЪВРЕМЕННИЯ
ИТАЛИАНСКИ ЕЗИК
ОТ ГЛЕДНА ТОЧКА НА
ТЕКСТОЛИНГВИСТИЧНИЯ
АНАЛИЗ

Прави впечатление, че номинациите тип глаголно съгласуване (ZP) или нулева анафора (Z) имат неизменно функция на подлог, точно както имплицитния подлог на инфинитива, който предизвестват или който подемат.

Данните показват, че инфинитивният подлог с неясна референция представлява номинация почти без промяна на синтактичната функция, тъй като antecedентът му и следващите номинации имат, в повечето от откъсите, предимно роля на подлог.

Възможно обяснение за жизнеността на имплицитния подлог на инфинитива в разглежданите случаи би могло да се потърси във функционалния принцип за съотношение между типа antecedent и вида проформа, формулиран от Гивон (1983) и цитиран от М. Берета. Според този принцип „проформата трябва да бъде толкова по-слаба от формална гледна точка, непрозрачна и неексплицитна, колкото по-лесно откриваем е antecedentът. И обратно – проформата трябва да е толкова по-ясна, прозрачна и експлицитна, колкото по-труден за откриване е antecedentът в (кон) текста.“ Берета (1990: 93, мой превод). Този принцип поражда извода, че вероятно употребата на инфинитив в примерите от корпуса е възможна въпреки недопустимото от граматиката на изречението несъответствие на подлога му с този на главния глагол, тъй като antecedentът на инфинитивния подлог е лесно откриваем в контекста независимо от референциалното средство, посредством което е изразен, и от факта, че отстоянието спрямо инфинитивния подлог с неясна референция може и да не е малко.

Текстовата граматичност в случаите, в които инфинитивният подлог не може да се извлече с помощта на синтаксиса на изречението, се оказва осигурена вероятно благодарение на „невидимите“ семантико-синтактични отношения и явления, свързани с италианския глаголен инфинитив и подлога му в подчиненото инфинитивно изречение.

ЦИТИРАНИ ИЗТОЧНИЦИ

- Берета, М. (1990). Berretta, M. Catene anaforiche in prospettiva funzionale: antecedenti difficili. *Rivista di linguistica*, 2 (1), 3–7.
- Богранд, Р. дьо, В. Дреслер, Ст. Стоянова-Йовчева (1995). Увод в текстовата лингвистика, София: УИ „Св. Кл. Охридски“.
- Гивон, Т. (1983). Givón, T. *Topic Continuity in Discourse: Quantitative Cross-Language Studies*. Amsterdam: Benjamins.
- Добрева, Е., Ив. Савова (1994). Проблеми на изграждането на текста, Шумен: Глаукс.
- Добрева, Е., Ив. Савова, (2000). *Текстолингвистика*. Шумен: Университетско издателство „Епископ Константин Преславски“.
- Илиева, К. (1995). Явно и неявно изразяване на местоимения подлог в българския прозаичен текст. В: Димитрова, Ст. (Ред.). *Лингвистика на текста*, София: Академично издателство „проф. Марин Дринов“.
- Кини, М. (1999). Chini, M. *Processi di testualizzazione in italiano L1 e L2: aspetti della coesione e gerarchizzazione di testi narrativi*. In: Skytte, G., Sabatini Fr. (a cura di). *Linguistica testuale comparativa (in memoriam Maria-Elisabeth Conte)*, Atti del Convegno interannuale della SLI, Copenaghen, 5–7 febr. 1998: *Museum Tusulanum Press*, 263–279.
- Кирякова И., Н. Бояджиева (2003). *Италианска граматика*, София: Хейзъл.
- Конте М.-Е. (1988). Conte, M.-E. *Condizioni di coerenza. Ricerche di linguistica testuale*. Firenze: La Nuova Italia.
- Морети Дж. Б., Дж. Р. Орвието (1980). Moretti, G. B., G. R. Orvieto. *Grammatica italiana*, vol. II, *Il verbo*. Perugia: Benucci.
- Раданова Н. (2000). *Практическа италианска граматика*. София: Везни–4
- Сериани, Л. (1989). Serianni, L. *Grammatica italiana. Italiano comune e lingua letteraria*. Torino: UTET Libreria.
- Симоне, Р. (2008). Simone, R. *Fondamenti di linguistica*. Roma: Laterza.
- Скюте, Г. (2008). Skytte, G. *Il concetto di enciclopedia e la traduzione*. In: Nesi, A., Maraschio, N., (a cura di). *Discorsi di lingua e letteratura italiana per Teresa Poggi Salani*. Pisa: Pacini Editore, 351–361.
- Фоконие, Ж. (1998). Fauconnier, G. *Mental Spaces*, Lan-

ИНФИНИТИВНИЯТ
ПОДЛОГ С НЕЯСНА
РЕФЕРЕНЦИЯ В
СЪВРЕМЕННИЯ
ИТАЛИАНСКИ ЕЗИК
ОТ ГЛЕДНА ТОЧКА НА
ТЕКСТОЛИНГВИСТИЧНИЯ
АНАЛИЗ

guage Modalities, and Conceptual Integration. In: Tomasello, M. (ed.). *The New Psychology of Language: Cognitive and Functional Approaches to Language Structure*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 251–280.

<https://pdfs.semanticscholar.org/9665/fdbaeb023bcece4b30c3ac598158954fc3ea.pdf>

ЕКСЦЕРПИРАНИ ЛИТЕРАТУРНИ ИЗТОЧНИЦИ

Агус, М. (2007/2006). Agus, M. *Mal di pietre*. Roma: Nottetempo.

Агус, М. (2008). *Лек за камъни*. София: Колибри (превод от италиански – Нели Раданова).

Воло, Ф. (2006). Volo, F. *Un posto nel mondo*. Milano: Mondadori.

Воло, Ф. (2011). *Кътче в света*. София: Унискорп (превод от италиански – Румяна Сарайдарова).

Тамаро, С. (1996/1994). Tamaro, S. *Va' dove ti porta il cuore*. Milano: Feltrinelli.

Тамаро, С. (2011). *Върви накъдето те води сърцето*. София: Рива (превод от италиански – Бояна Петрова).

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ

NPRO = именна форма

ZP = нулева прономинализация /глаголно съгласуване (спрегната глаголна форма без явно изразен подлог)

Z = нулева анафора (нелична глаголна форма без явно изразен подлог)

PRO = лично местоимение, ударена форма

CLIT = лично местоимение, неударена форма

POSS = притежателно местоимение

PR = главно изречение

SEC = подчинено експлицитно изречение

SECI = подчинено имплицитно изречение

Sogg. = подлог

Ogg. = пряко допълнение

OInd. = непряко допълнение

MA = Милена Агус

FV = Фабио Воло

ST = Сузана Тамаро